

Ніхто не в силі перекрити джерела. На чолі дітей спалахує відбиток сьйва героїв-батьків. Попри всі культу вождів, запаморочених сваволею і хворих на брак Абсолюту, народжуються ті, хто несе високий дар волі на свою Гору. Вони рятували свою націю понад 100 років тому, вони ж рятують її й тепер, на Майдані, на фронтах, на землі й на небі, ставши Небесними Ангелами. Вони є гідними свого Бога і тих великих предків, які прокладали путь до вершини.

Марія ВІЗІНСЬКА,

учителька української мови і літератури
Надвірнянського ліцею № 1 імені В'ячеслава Максимовича Чорновола
Надвірнянської міської ради, учителька-методистка

ЗА ЧЕСТЬ І ВОЛЮ УКРАЇНИ!

Журнал-композиція для старшокласників

Мета. Зміцнювати в учнів почуття належності до отчого краю, на прикладі діяльності Українських січових стрільців, громадянського чину учасників Майдану спонукати до роздумів про важливість, суть і коріння національної свідомості, формувати активну життєву позицію, почуття патріотизму, гідності та гордості за свій народ та Українську Державу.

Обладнання. Святково прибрана зала. Серед елементів оформлення – стилізовані Державний Прапор, прапор УСС із синьо-жовтою стрічкою, текст Державного Гімну, Державний Герб, народні символи, мазепинка; ікона, свічка. Усі учасники в національному чи відповідному до ролей убранні.

Примітка. Необхідно дібрати фонові музичні твори, які мають підсилювати виражену в слові думку; створити презентацію чи дібрати відео за змістом (краєвиди України, ілюстрації до історичних подій, фотографії – усе це має з'являтися на екрані відповідно до дійства).

Епіграф.

Мого життя найвищий вимір –
Ти, Україно золота.

Петро Василенко

Сценарій журналу

I. Предслів'я. Краю мій тополиний...

Учитель.

Краю любий! Ружо барвистая!
Берегине добра і тепла!
Не погасне повік ця пречистая –
Слава й врода твоя золота!

Лариса Андресла

Звучать акорди «Запорозького маршу» і затихають.

Голос із мікрофона.

Моя Україно, кохана земляця,
Вродлива і юна, як чиста весна.
Дай людям напитись з живої криниці,
Щоб ніжно дзвеніла у серці струна!
Моя Україно! Світання у полі,
Вінок золотистий, ясна височінь.
Багато пила полинної доли,
Багато страждала, тепер – відпочинь!
За тебе йшли битись на бій козаченьки,
Стрільці січовії, повстанці УПА.
Поклали голівоньки браття рідненькі,
Щоб зникла із серця солонна ропа.
Моя Україно, народ мій коханий,
Брати-українці, мої земляки!
Мерщій поєднаймо серця полум'яні
На вічні роки і прийдешні віки.

Ігор Калиниченко

Читець.

Вже скільки закривавлених століть
Тебе, Вкраїно, імені лишали...
Тож встаньмо, браття, в цю урочу мить:
Внесіте прапор вільної Держави!
Степів таврійських і карпатських гір
З'єднався колір синій і жовтавий.
Гей, недругам усім наперекір –
Внесіте прапор вільної Держави!
Ганьбив наш прапор зловорожий гнів,
Його полотна в попелі лежали...
Але він знов, як день новий, розцвів.
Внесіте прапор вільної Держави!
Повірмо в те, що нас вже не збороть,
І долучаймось до добра і слави.
Хай будуть з нами Правда і Господь –
Внесіте прапор вільної Держави!

Вадим Крищенко

Під маршову мелодію прапороносці урочисто вносять українське знамено. До прапора підходять юнак-українець та дівчина-українка. Вклякнувши на одне коліно, гордо і пошанно цілують полотнище. Піднявшись, промовляють клятву.

Дівчина.

Клянемося «Кобзарем» Тараса,
Геніями Лесі і Франка,
Що не зродиться пахолків раса
З крові Гонти і Залізняка.

Дмитро Павличко

Хлопець.

Клянемося Богом України,
Що вмремо, та не підем в ярмо.
Дух, воскреслий з темної руїни,
На наругу в рабство не дамо.

Дмитро Павличко

Звучить Державний Гімн України (музика Михайла Вербицького, слова Павла Чубинського), усі учасники виконують його стоячи.

Оповідач 1. Краю ти мій тополиний! Краю золотого поля і блакитного неба! Скільки ти звідав за суворі віки?! Топтали тебе копитами ворожі орди чужинців, плюндрували ясну красу, підкоряли тебе огнем і мечем. І тоді твої білі хати і зелені тополі палали, ніби свічі, під похмурим, свинцевим небом... *(Іван Цюпа)*

Оповідач 2. Краю ти мій билинний, свободолюбний! На твоїх просторах, на берегах тихих річок не раз вирішувалася доля нашої вітчизни, і про це свідчать сиві могили, і закам'янілі пам'ятники, і древні дуби-дідугани, які таке бачили за віки. *(Іван Цюпа)*

Оповідач 1. Краю мій вільний, нескорений, оспіваний у мужніх думках кобзарів і задумливих піснях ліриків, і в материнських ласкавих піснях... Ти і сам – мов пісня, як світла дума народу. *(Іван Цюпа)*

Оповідач 2. Краю вільний хліборобський, краю золотих пшениць, зелених баштанів, вітряків, краю степових криниць, калинових гаїв і замріяних верб обіч курних степових доріг... Як ти змінився навіть за моє коротке життя! *(Іван Цюпа)*

Оповідач 1. Ти став просторіший, видноколіший, звабний у своїй чарівній красі, мій оновлений тополиний краю, краю золотого поля і блакитного неба... *(Іван Цюпа)*

Оповідач 2. Я твій від паростка зерна твого і до тугого колоса. І все, що в моєму серці, я віддаю тобі, дорогий мій краю. А якщо я упаду в пізню пору моєї осені, то хотів би прорости на твоєму родючому лоні зеленим стеблом молодого жита... *(Іван Цюпа)*

На екрані демонструється відеосюжет або відеокліп на пісню «Країно моя» (музика Ніколо Петрала, слова Василя Іваницького). URL: <http://youtube.com/watch?v=SL14HddHwqk>.

Дівчата в українських строях різних регіонів виходять на сцену, тримаючи в руках колоски жита-пшениці, соняшники, волошки, маки, ромашки, листя папороті тощо, утворюють букет чи вінок.

Читець 1.

Озирнімось на мамин вінок,
Не забудьмо квіток повиток.
І згадаймо пісні чарівні,
Що пробуджують думи ясні.

Олена Капуста

Читець 2.

У вінку запишались всі барви,
В нім буяють цілющі трави –

Синьоокі волошки, рута-м'ята пахуча,
І барвінок, й ромашка квітуча.

Олена Капуста

Читець 3.

Жар-червоні мачинки між ними
Грають барвами аж вогняними.
І лілеї хитають чарівними квітками,
І сміються тендітні стеблини дзвінками.

Олена Капуста

Читець 4.

Синьоокі волошки – то очата дівчини,
Мак червоний – то врода хлопчини,
Рута-м'ята – душі гіркота,
А ромашка – душі чистота.

Олена Капуста

Читець 5.

Всі ці квіти – життя України.
В них історія, доля людини,
В них – журба, і надія, й пісні,
Про майбутнє в них мрії ясні.

Олена Капуста

Читець 6.

Тож єднаймося, як квіти, й ми, друзі,
За руки візьмімося тісніше у крузі
В єдину і мирну родину
За щасливу і вільну Україну.

Олена Капуста

Звучить пісня «Родина» (музика Олександра Злотника, слова Вадима Крищенка).

II. Книга великого походу. Лицарі ідеї і чину.

**Сторінка 1. Україно! Сонях остигає і лоскоче золотом щоку
Учитель.**

Я любов'ю тихо присягаю
на твоєму полі-рушнику.

Петро Перебийніс

*Звучить перший куплет пісні-гімну «Ой у лузі червона калина»
(музика Степана Чарнецького, слова Степана Чарнецького, Григорія Труха).*

Голос із мікрофона.

Той не живе, хто жити вміє
З душею темною раба.
Життя ж – це вічна боротьба!
І тільки сильними народи
Куються в нації, ідуть
Крізь бурі в радісні походи,
Торують для нащадків путь.

Їм не страшні ні жар, ні лід,
Бо їхня воля, як граніт.
Люби ж, мій синку, свій народ,
Веди його і йди за ним...
Усе стерпи! Готовий будь!..

Володимир Сосюра

Оповідач 1. Голоси здалека... Тіні забутих днів... Нині, у новітні часи, вони виринають з крутоверті далеких подій на овиді української національної історії, яку творили своїм одвічним духом боротьби за кращу долю рідного народу, за справедливий суспільний лад на предковичній українській землі січові стрільці. Своєю самовідданою, жертвною працею-боротьбою заклали перші зруби національної будови. Вони належать до осереддя калинового цвіту українських борців. У кожного з них – своє мереживо життя на історико-суспільному тлі, свій важкий життєвий хрест. Нині вони – відгомін відшумілих подій здалека, що віддзеркалюються в нашому сучасному тривожно-суперечливому бутті.

Оповідач 2. Понад 100 літ минає з часу виникнення першої новітньої військової формації українського народу – Українські січові стрільці. Події, якій судилося стати знаковою в історії боротьби України за свободу й соборність. Як без визвольних змагань Богдана Хмельницького не було б Івана Мазепи, так і без Українських січових стрільців не було б «Листопадового чину» 1918 р., Акта злуки 22 січня 1919 р. між УНР і ЗУНР, не було б Української революції 1917–1921 років. Тож повернімось у ті доленосні роки, причастімось цілющою силою лицарського духу.

Оповідач 1. 5 травня 1900 року на загальних зборах у селі Заваля Снятинського повіту, у самому ріжку галицького Покуття, там, де Прут і Черемош свої бистрі води зливають, засновано перше руханково-протипожежне товариство «Січ», батьком якого став доктор Кирило Трильовський, адвокат, завзятий пошанувувач поглядів Михайла Драгоманова й Івана Франка.

Оповідач 2. Назва «Січ» давно відома галичанам. Уже кількадесят літ існувало однойменне товариство молоді, яке започаткували 1868 року студенти-українці, котрі навчалися у Відні. Першим головою віденської «Січі» обраний Анатоль Вахнянин, який у тому ж 1868 році співзаснував товариство «Просвіта» у Львові. У віденській «Січі» сформувалися видатні в майбутньому особистості, котрі стали її почесними членами: Анатоль Вахнянин, Юліан Целевич, Іван Пулюй, Мирон Зарицький, Іван Горбачевський, Ярослав Окуневський, Євген Озаркевич, Євген Петрушевич, Богдан Лепкий і ряд інших галицьких діячів. Почесними членами віденської «Січі» також були Михайло Драгоманов, Іван Франко, Михайло Грушевський, Володимир Винниченко.

Оповідач 1. Важко передати словами той підйом духу, ту загальну радість, що тоді опанувала українські серця. Січова ідея

полонила нашого ґазду, і горда покутська вдача глибоко, від усього серця поклонилася їй. По всій Галичині створювалися «Січі», активізувалися товариства «Сокіл» і «Пласт», які згодом виступили одним цілим із січовиками, що в історії визвольних змагань закарбувалися як Українські січові стрільці, єдина армія того жорстокого часу, якій ні тодішні, ні пізніші противники ніколи не закинули жодного факту мародерства чи насильництва щодо населення чи полонених.

Читець.

В кого стане сили і охоти,
В кого чесним жаром серце б'є,
До борби за волю, до роботи
В Січ новітню з нами хай стає.
У здоровім тілі дух, могутній птах,
Підійме високо волі стяг.
А хто рабськи спину вниз хилляє,
Хто ворожій силі йде під лад,
Для такого місця в нас немає;
Трус і зрадник підлий нам не брат.
Наше товариство не згинає пліч,
Вільна була й буде славна Січ!
Сильні тілом, завзятуці духом,
Викуємо плем'я молоде,
Що не впаде під катів обухом
І на службу зраді не піде.
Розіб'є кайдани, підворожить тьму,
Верне Україні свободу!

Костянтина Малицька

Звучить пісня-марш «Гей, там на горі Січ іде» (музика і слова Кирила Трильовського).

Оповідач 2. До початку Першої Світової війни в Галичині та на Буковині діяло понад тисячу січових товариств. У перші дні війни український політичні діячі створили Головну українську раду та Українську бойову управу, які оголосили клич: «До боротьби проти історичного ворога України, за визволення українського народу з московської неволі, за вільну, самостійну Українську державу».

Оповідач 1. 6 серпня 1914 року видано маніфест, який закликав українську молодь створювати збройні формування, які репрезентували б Україну в бойових діях світової війни, та офіційно проголошував утворення нової військової організації – Українські січові стрільці. Цей день увійшов в історію України як день відновлення українських збройних сил, як день завершення першого етапу галицько-українського відродження, що тривав 96 років.

Оповідач 2. У відповідь на заклик Головної української ради та Української бойової управи в кожному повітовому містечку утворено комітети з набору і формування українського стрілецтва. Справою честі було для кожного патріота-галичанина внести свою фінан-

сову лепту для забезпечення стрілецьких потреб: дарунки складали багаті й бідні, інтелігенти, ремісники й селяни, навіть австрійські ополченці, що стояли вже під крісом.

Оповідач 1. До військових лав зголосилося майже 30 тисяч добровольців. Але австрійське військове командування хотіло бачити українців мобілізованими до імперської армії, де вони розчинилися б у масах солдатів інших національностей. Тому дозвіл на легіон УСС дано лише у складі 2,5 тис. осіб. Військову присягу приймали двічі: вперше – загальну для всього австрійського війська, бо не можна було інакше в той критичний час, а вдруге – «свою», національно-патріотичну, на вірність Україні.

Виходять юнаки-стрільці з малиновим прапором, до якого прикріплена синьо-жовта стрічка, стають біля Державного Прапора України й урочисто складають присягу.

Стрілець 1. Я, Український Січовий Стрілець, присягаю українським князям та гетьманам, Запорозькій Січі, могилам і всій Україні, що вірно служитиму Рідному Краєві, воюватиму за честь української зброї до останньої краплі крові. Так мені, Господи Боже й Архангеле Михаїле, допоможіть. Амінь!

Стрілець 2. Перед Тобою, Україно і весь український народ, за козацьким звичаєм присягаємо чесно, вірно й хоробро служити Тобі, Україно, під сим прапором та під ним по всіх силах боронити Тебе, не опускати сього прапора в жаднім випадку, з ворогами ніколи не входити в змову, лиш завжди завзято їх поборювати, поводитися як славному товариству годиться, жити чесно і вмерти з честю. Так поможи нам, весь український народ!

Стрілець 3.

З віків страждань, з віків руїни
Крізь кров'ю зрошені літа
Встане нова моя Україна,
Моя Вітчизна золота.
Встане прекрасна й незалежна
Назустріч сонцю із імлі,
Неначе мрія тих гетьманів,
Які за неї полягли.
Встане у сяєві свободи,
Вороже топчучи ярмо.
А ми, сини її народу,
На хрест за неї підемо.

Олександр Олесь

Стрілець 4.

Єднаймося, брати-українці,
Не час на роздори, не час,
Бо нам ще Великдень настане,
І доля всміхнеться до нас.

Від Чорного моря до синіх Карпат –
Одна нероздільна родина.
Без панства, без рабства, насильства і зрад –
Одна самостійна Україна.

Почують ще гори і доли
І блескот гарматний, і спів,
А жовто-блакитні прапори
Замаять наш Київ і Львів.
Тоді усміхнеться Україна
І вільне козацтво, і Січ.
І знову та слава засяє,
Засяє понад цілий світ.

Слова народні

Оповідач 2. Так в українське життя входило нове покоління, виховане на Франковому імперативі: «Нині вчися побіждати – завтра певно побідиш!» Це унікальний випадок. Адже держави ще не було, а армія, яка прагла захищати свій народ, уже існувала.

Оповідач 1. «Ту команду дав Іван Франко: “Має бути Україна!”» – писав пізніше Василь Стефаник. Саме ця інтелектуально-мілітарна сила стала прологом модерної української нації, втілюючи в життя Франків «ідеал національної самостійності». Як свідчать уроки історії, синтез знання і зброї завжди давав свої плоди. В історичному і буттєвому вимірах він показував народу світло в кінці тунелю. Чи не тому цей народ часто намагалися (і далі намагаються) відгородити від світла чи принаймні його обмежити? Адже незрячому чи темному важко знайти дорогу. Свою дорогу.

Звучить пісня «Йде січове військо» (музика і слова Михайла Гайворонського).

Сторінка 2. Перемоги і гіркі втрати

Оповідач 1. 10 вересня 1914 року з села Страбичова на Закарпатській Україні вийшла до бойових дій перша сотня Василя Дідушка. Так розпочався бойовий шлях УСС по всьому просторі української землі, через хребти Карпат, широкі лани Поділля, понад Чорне море, вгору Дніпром через Хортицю та запорозькі степи до золотоговерхого Києва, на вулицях якого січові стрільці захищали волю української нації в 1917–1921 роках.

Оповідач 2. 25 вересня 1914 року УСС вступили в бойові дії в Карпатах. Першим був бій під Сянками, а далі на фронті Гусне–Нижні Ворота УСС зупинили наступ росіян. Тут, на Ужоцькому перевалі, проти них наступала дивізія кубанських козаків. Отже, відразу ж проявилася національна для українців трагедія: змушені вони були битися один проти одного в лавах ворожих армій.

Оповідач 1. Це перша звитяга українського стрілецтва, що стала історичною подією. У цьому бою сотня В. Дідушка втратила 63 стрільців. Уперше з'явилися на могилах стрільців хрести з написами: «Упав за волю України».

Оповідач 2.

За рядами ряди – ідуть рідні брати –
До походу гармата їм грає, –
А за ними в їх честь – лиш березовий хрест
Срібні сльози на путь проливає...

Юрій Шкрумеляк

Звучить пісня «Ой упав стрілець» (музика і слова Михайла Гайворонського).

Оповідач 1. У квітні-травні 1915 р. майже на 60 днів непереборною твердинею української землі на шляху російських військ стала гора Маківка. Та мурами цієї цитаделі були не стрімкі кручі, а Українські січові стрільці. Австро-угорські підрозділи не витримували ворожого натиску, бо у бій їх вів примус, а не бажання захистити рідну землю. І весь тягар боротьби покладено на січове стрілецтво.

Оповідач 2. «Змагалось дві сили, – писав Дмитро Вітовський, сотня якого прийняла на себе чи не основний удар. – Одна сказала: за всяку ціну візьму, а друга відповіла: за всяку ціну не віддам». Та сила стрілецького духу виявилася непереборною. «Усуси» зупинили московський наступ. Противник зазнав великих втрат убитими, пораненими та полоненими. У боях уславились обидва курені УСС, командантами яких були Василь Дідушко і Григорій Коссак. Тоді здобуто велику перемогу. У боях за Маківку полягли 50 стрільців. Вони поховані на південному узбіччі гори, де тепер побудований Стрілецький меморіал.

Оповідач 1. Перед героїзмом січового стрілецтва схиляли голови навіть ті, що досі не визнавали його цінності. Генерал Ігнаць Фляйшман видав наказ про завершення бою за гору Маківку, в якому так охарактеризував «усусів»: «...Вони можуть гордо дивитися на свої подвиги, бо повсякчасно залишиться в історії слава їхніх хоробрих діл та золотий лавровий вінок в історії їхнього народу».

Оповідач 2. З того часу УСС стали пострахом для ворогів на фронті: їх вважали непереможними. Народилася вже бойова легенда про Українських січових стрільців. Легенду Маківки, що стала граничним каменем нової доби історії України та дороговказом для майбутніх поколінь, виправдали криваві й переможні бої січового стрілецтва під Заваловом і Семиківцями, на Лисоні, на вулицях Києва та під Мотовилівкою. Маківка зосталася на вічні часи символом краси і сили українського свободолюбного духу, що змагав до найвищих ідеалів людства.

Читець.

І знов я тут, на горах слави,
Де наш ручай шепоче й ліс:
– По битві на полях Полтави
Тут перший український кріс
Спиняв московських полчищ лави
І вперше по віках неволі

Карпатський вітер в світ поніс
Слова нечувані стрільцеві:
«Ми не поклонимось цареві!
Ми прагнем волі!»
То були ясні дні весняні:
Пестило сонце квіття рясту,
І вже бруньки були розвилися
На цих березах на поляні,
Коли під шум сосон похилих
Упав нараз
Твердий наказ:
– Наступ!
І понад бори, понад гори,
І над Бескиду темні звори
Гармати глухо заревіли,
Зацокотіли скоростріли.
А гомін з тих верхів злетів
Аж до Дністрових берегів.
Тоді-то тут, в ось тій діброві,
Схилився воїн, в ранах, крові,
А другий впав на полонину,
Хоч мертвий, зброї з рук не кинув,
А третій впав ось тут, край зруба,
Коло зламаного дуба...
А біля дротів, за ровами,
Убив багнетом над ярами
Стрільця – з-над Кубані солдат;
Вбив брата брат,
Що осліп у тюрмі і неволі,
Мордував він своїх.
Що за сміх, що за гріх,
Що за іграшка доли!..

Олесь Бабій

Читець.

З тих гір пішли стрільці вперед,
На рідні доли...
Хлопці то були – як соколи...
І соколиний їх був лет.
Аж до Дністра...
По Липу Золоту...
По Збруч і Сян...
І по Карпати
Полинула, як гураган,
Стрілецька пісня в пору ту:
«Машерують визволяти
Своїх братів із-над Дніпра

З московських кайдан».
 І пісню ту од роду в род
 Співає весь народ.
 А нині, нині тихо сплять:
 Один і другий, тридцять п'ять...
 * * *

Мандрівнику, йди до верхів
 Вклонитись тіням тих борців,
 Що прагнули у люту днину
 Підняти схилену калину,
 Розвеселити Україну!

Олесь Бабій

Звучить пісня «Ой на горі, на Маківці...» (музика і слова народні; обробки різні).

Оповідач 1. На шлях кривавої борні за волю рідного народу вів українців дух козацтва, вогненний поклик Кобзаря, подвижність Лесі Українки і криця Франкового слова. Треба було героїв, щоб дійшли до вершини. І вони народилися на Галицькій землі! Узяли в руки зброю, зуміли вистояти на Карпатських перевалах узимку 1915 року, а згодом, на початку осені 1916-го, вони вмирили, але перемогли над Золотою Липою на Лисоні. Йдучи до омріяної світлої вершини, що повинна була засяяти на святих київських пагорбах, стрільці чули на собі вітер із Чернечої гори в Каневі, звіряючи за тим подувом свою душу.

Читець.

Ми на своєму воюємо полі,
 В пекельнім боремось вогні,
 Лисоня – в серці, Лисоня – в долі,
 Ми не відступимо в борні.
 Ворожу нечисть ідем карати,
 Присяга кличе нас свята,
 Поділля золоте, стрілецької Карпати
 І наша Липа Золота.

Володимир Вихрущ

Оповідач 2. Бої за Лисоню виявилися найкривавішими в цілій історії стрілецтва. Там «усуси» сповнили більше як свою повинність. За жертви та безприкладне геройство не діждалися належного визнання, зате від того дня ніхто з ворогів не посмів порушити доброго імені стрілецтва та поменшити його славу. Усього ж упродовж серпня-вересня 1916 року на Бережанщині загинуло, поранено або потрапило в полон понад 1 000 стрільців. Це бойове хрещення в історію легіону УСС увійшло під назвою «кривавий тан».

Оповідач 1. Але, попри всі жертви, криваві події на Лисоні начоно підтвердили: силу українського духу нікому не здолати! Лисоня – свідок завзяття й хоробрості січовиків. Не знана досі гора стала визначним на українських землях місцем геройської слави й

болючих утрат Українських січових стрільців. Нині на Лисоні, що підіймається на 399 метрів над рівнем моря, височить Хрест скорботи й слави. Сюди привезли землю з могили кошового отамана Запорозької Січі Івана Сірка. Пам'ятаймо: Лисоню втримано не великими людськими масами, а силою духу.

Оповідач 2. Лисоня – гора мужності стрілецтва, символ нескореного національного духу й незнищенності ідеї вільної України – стала видимою для всього світу. Це не лише пам'ятник «усусам», не просто сторінка історії України, не перелік цінностей для сучасного державотворення. Лисоня – це символ, це правда народу, який буде своє майбутнє. Поклонімся цій Голгофі «усусів».

Дівчина запалює свічку біля ікони, кладе поруч пучечок сухих квітів, перев'язаних чорною або й синьо-жовтою стрічкою.

Голос із мікрофона.

О пам'яте, все мусиш воскресити!
У сув'язі вкраїнського буття
Лисоня має свічкою горіти,
Як оберіг для нашого життя.

Ярослав Сачко

Звучить пісня «Заквітчали дівчатонька стрільцеві могилу...» (музика і слова Романа Купчинського).

Сторінка 3. Славне стрілецьке жіноцтво

Учитель.

Хто ж то там іде і перед веде?!
Диво! Се наші дівчата!
Личко як мак! Кругом – козак!
Душа стрілецька, завзята!

Осип Маковей

Оповідач 1. Густо падали жертви під час кровопролиття, під час боїв, густо росли білі березові хрести на стрілецьких могилах, однак на зміну загиблим і полоненим вливалися інші сили із добровольців. Ніщо не могло зупинити січовиків виборювати кращу долю для свого народу та знекровленої жаданої України.

Оповідач 2. Тягар жорстоких військових буднів поділяло й жіноцтво. Важко уявити січове стрілецтво без Олени Степанів-Дашкевич, Софії Галечко, Ганни Дмитерко, Павлини Михайлишин, Ірини Кузь, Павлини Рисівни та багатьох інших – цвіту української інтелігенції, що змінила університетські аудиторії на фронтів окопи.

Оповідач 1. Олена Степанів до війни навчалася на філософському факультеті Львівського університету, під час стрілецького руху керувала жіночою чотою, а під час війни як хорунжа брала участь у боях, прославилася мужністю й відвагою, зокрема під час вирішальної для українського війська й переломної в наступальній стратегії австрійської армії битві на горі Маківка. Не обминув її і російський полон у Туркестані. Нагороджена Медаллю хоробрості (1914 р.) та Військовим хрестом (1918 р.).

Читець.

Коло Тухлі славні гори, порослі лісами.
Там вороги три місяці крились перед нами.
Там крилися три місяці, лялась кров невинна,
І згадати історія ті гори повинна.
Гори Чирак і Маківка повік не забуті,
Там «Соколи» боролися і «Січі» невгнуті.
Там-то приступом до бою ішла Степанівна,
Не знайдеться у Європі дівчина, їй рівна.
Іде сміло, в руках зброя, панна, як лелія:
«Ідім вперед, стрільці мої, на вас вся надія.
Ідім сміло в бій завзятий, то наша земляця!
Перед нами, ось дивіться, як москаль валиться!»
Пішли сміло на багнети, Маківку зайняли.
Полягло їх там сто сорок, свого доконали!
Впало ворогів там много, і світ ся дивує,
Що не знаний світу нарід москаля тратує.
Стає сміло в ряди війська, іде на границі
І боронить так завзято рідної земляці.
Йде бадьоро через поля та через руїни,
Прикрашує історію неньки України.
Рознеслася по всім світі велика новина,
Що в бій ідуть з ясним крісом козак і дівчина!

Слова народні

Оповідач 2. Софія Галечко закінчила філософський факультет в університеті міста Грац (Австрія), а під час війни була санітаркою, розвідницею, стрільцем, чотаркою, згодом – хорунжою УСС, нагороджена двома Медалями хоробрості (перша – за жовтневі бої в Карпатах 1914 р., друга – за сміливість та організованість у битві на горі Маківці 1915 р.). Натура стримана, сильна, цілеспрямована.

Оповідач 1. Ганна Дмитерко – десятниця УСС, служила спочатку сестрою милосердя, а пізніше (1915 р.) брала участь у боях під Лисовичами і над Стрипою у складі куреня Григорія Коссака – майбутнього полковника Української Галицької Армії. «Любила свій народ і бажала своїми руками піднести камінь під фундамент власної держави», – писала про неї бойова товаришка Олена Степанів.

Оповідач 2. «Поки кров грає в жилах і серце б'ється сильно в грудях, – вперед! Вперед! Поломимо скали, переплинемо ріки, спалимо вогнем молоді душі всі твердині, усі замки, усі ворожі думки й діла!» – такий заклик залишила у своєму щоденнику Софія Галечко. Таким було кредо українського патріотичного жіноцтва.

Читець.

Осколками посічено весь ліс,
а ворог суне хвилями густими.
Лежать стрільці... І ти стискаєш кріс.
І ти, о горда панно, межі ними.

Ти б мала діток галасливий рій.
Ти б кружеляла із коханим в танці.
А тут пекельний, тут смертельний бій,
і бруд, і кров'ю підпливають шанці.
Пригнись! Он куля край коси свистить,
загинеш ще такою молодою.
А ти звелась на повен зріст в цю мить,
за отчий край – і хлопці за тобою
О, нездоланний вихоре атак!
Зламала карк напасників армада.
О, хто ти, панно? Юна Жанна д'Арк
чи та Свобода, що на барикадах?
Вже перемога! Втома – як смола.
Внизу ще рідко бахкають рушниці.
А ти стоїш, втираєш піт з чола,
припершись до карпатської ялиці.
І знову мрії – як політ орла.
І знову жито сієш на руїнах.
Не Жанна ти. Не твір Делакруа.
Я знаю хто. Ти – наша Україна.

Петро Шкраб'юк

Звучить аїсня «Ой там при долині» (музика Василя Подуфалого, слова Романа Купчинського).

Сторінка 4. «Мусимо навчитися чути себе українцями...»

Оповідач 1. Та є невдачі, у яких закладені майбутні перемоги. Цього був свідомий Дмитро Вітовський, коли казав: «Ми мусимо поборювати всі перешкоди на нашому шляху, що нас ждуть у майбутньому. Хоч би з нас мала вернутись тільки сотка додому, то ми не сміємо зневірюватись, а мусимо виконати свій національний обов'язок у цій війні, який нам доручив наш народ...» Ніби для них цим народом створена гірка й глибока мудрість: «Вмирати збираєшся, а жито сій». Незважаючи на гіркоту втрат і розчарувань, УСС сіяли зерна волелюбності, на яких мала прорости українська нація.

Оповідач 2. Справді, Бог любить відважних і відданих. Ті сторінки, які вписали своєю жертовністю січові стрільці в історію боротьби за свободу й соборність України, доводять незнищенність державницького ідеалу. Вони його утверджували і словом, і ділом і завдяки жертовній боротьбі закріпилися в нашій пам'яті на висоті, що належить справжнім лицарям ідеї й чину. Тому ці «Франкові сини, його мрії живі» (*Богдан Стельмах*) – наші сучасники. Їхня візія України «в нашій хаті наша воля, а всім зайдам зась» (*Іван Франко*) своєї актуальності не втратила.

Оповідач 1. В «Одвертому листі до галицької української молоді» Іван Франко писав: «Ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими, а українцями без соціальних кордонів...»

Читець.

Розвивайся ти, високий дубе,
Весна красна буде!
Розпадуться пута віковії,
Прокинуться люди.
Розпадуться пута віковії,
Тяжкії кайдани,
Непобіджена злими ворогами
Україна встане.
Встане славно мати Україна
Щаслива і вільна
Від Кубані аж до Сяну-річки
Одна, нероздільна.
Щезнуть межі, що помежували
Чужі між собою,
Згорне мати до себе всі діти
Теплою рукою.

Іван Франко

Читець.

«Діти ж мої, діти нещасливі,
Блудні сиротята,
Годі ж бо вам в сусід на услужі
Свій вік коротати!
Піднімайтесь на святеє діло,
На щирую дружбу,
Та щоби ви чесно послужили
Для матері службу.
Чи ще ж то ви мало наслужились
Москві і ляхові?
Чи ще ж то ви мало наточились
Братерської крові?
Пора, діти, добра поглядіти
Для власної хати,
Щоб газдою, не слугою
Перед світом стати!»
Розвивайся ти, високий дубе,
Весна красна буде!
Гей, уставаймо, єднаймося,
Українські люди!
Єднаймося, братаймося
В товариство чесне,
Хай братерством, щирими трудами
Вкраїна воскресне!

Іван Франко

Оповідач 2. Наприкінці травня 1916 р., коли «на бойовому шляху України впав перший жовнір першого ряду першої чоти ка-

менярської сотні...», велика делегація полку УСС просто з окопів виїхала до Львова на похорон Івана Франка, сини якого Петро й Тарас одними з перших вступили до лав «усусів» і брали участь у боях. Фронтівій делегації, яка принесла вінок із багатозначним написом «Великому Каменяреві. Ми ломимо скалу», довірили виносити в останню путь труну з тілом померлого.

Оповідач 1. Сотник полку УСС Зенон Носаковський у прощальній промові над труною Івана Франка зазначив, що «його духовні діти – Українські січові стрільці, виховані та викормлені його думками й ідеями, перейняті до глибини душі його животворними словами», пішли «в бій сповнити дослівно та найточніше його заповіт», – пішли «з оружжям у руках ломити ворожу скелю, щоб промостити шлях народному щастю».

Звучить пісня-гімн «Не пора...» (музика Дениса Січинського, слова Івана Франка).

Оповідач 2. Проти Українських січових стрільців стали за наказом російського царя сотні тисяч рідних братів, що «не за Україну, а за її ката мали проливати кров добру, не чорну». Вони мали гинути з рук стрільців і також несли їм смерть і рани. Повсякчасна свідомість, що по другому боці бойового фронту стоять проти них їхні брати-українці, сини тієї ж нації, жертви московської тиранії, – не сходила ніколи з уваги стрілецтва. Літніми вечорами та місячними ночами надслухували стрільці українські пісні, що лунали з ворожого боку річки Стрипи на Поділлі в 1916 р., і такими ж українськими піснями відповідали своїм братам.

Демонструється коротка інсценівка фрагмента з повісті Романа Купчинського «У зворах Бескиду».

Оповідач 1. Від лютого до квітня 1917 р. Українські січові стрільці перебували на позиціях під селом Куропатники (тепер Бережанської міської громади Тернопільської області). Саме там вони мали можливість не тільки бачити противника зблизька, а й спілкуватися з українцями російської армії, обговорювати позиції Української Центральної Ради й виступи за самостійницькі змагання.

Гостро стояла проблема: чи йти за Австрією, чи приєднуватися до молоді Української держави? Слова Миколи Вороного: «О Україно! О любя ненько! Тобі вірненько присягнем!» – давали відповідь.

Оповідач 2. «Нема відтепер австрійської і російської України, є одна лише єдина Україна, що жде визволення з-під ярма. Розгром царату і воля на його руїнах – це бажання всієї України і спільний для всіх її земель політичний клич... Сьогодні стоїмо всі в одній великій боротьбі, яка має вирішувати судьбу всього нашого народу», – такою була постанова стрілецтва.

Оповідач 1. Цілі віки переходили над руїною України, бо не було її на сцені світу. Не буде її на цій сцені й тепер, коли не проявить вона себе видимим знаком. Нехай же встане вона, як фенікс з-під попелу, єдина й нероздільна. Ці соборницькі ідеї, що такі живі й

актуальні є ще й сьогодні, після ста років, щиро прийняли до сердець січові стрільці.

Звучить пісня «За Україну...» (музика Ярослава Ярославенка, слова Миколи Вороного).

Стрілець 1. «...Гей, повій, буйний вітре, з небосажного бескидського верху. Злети на безкраї степи, поля, доли, розсій радість-вістку, що летять орли, розбивають крильми мряку, прочищають дорогу до сонця-волі...»

Стрілець 2. «...Гей, пливи, срібна водице, поміж яри й дебри з під могучого Бескиду, розлийся по широкій рівнині, по буйних лугах і долинах, оповідж батькові й неньці, що тебе пили могутні лицарі, їх рідні сини, котрі прорубують дорогу до них, котрі кладуть кладку, щоб перейти, прилинути до них, зірвати ворожі кайдани та збудувати світлицю волі...»

Стрілець 3. «...Гей, пташко-щербетушко, розспівай, рознеси, розповідж по всіх усядах, по цілій соборній Україні, що зі сніжно-білих верхів Карпат ступає гордо жовнір України з розмаяним синьо-жовтим прапором, опоясаний криваво-малиною лентою, з гремячою трубою та трубить-кличе всіх у бій за волю, щастя і життя!» – писав Микола Опока, 18-річний сотник УСС.

Оповідач 2. Такі ж горді думки і почування були тоді в усіх «усусів». Вони були свідомі, що є вояками соборної України, що йдуть під синьо-жовтим прапором рвати ворожі кайдани та здобувати волю Україні.

Оповідач 1. Січові стрільці! Безсмертні борці, вірні сини матері-України, які не шкодували ні сил, ні здоров'я для її добра, щастя і волі, котрі на вівтар її визволення без вагань клали своє найдорожче – життя. Це цвіт і совість української нації, її гордість і слава.

Оповідач 2. Вони гордо і мужньо підняли національні синьо-жовті знамена, ідучи визволяти з 300-літньої неволі Російської імперії своїх наддніпрянських братів-українців. До цього їх кликали віра, надія, синівська любов.

Читець.

Доволі нам руїни і незгоди,
Не сміє брат на брата йти у бій!
Під синьо-жовтим прапором свободи
З'єднаєм весь великий нарід свій.
Велику правду – для усіх єдину,
Наш гордий клич народові несе!
Вітчизні ти будь вірний до загибуну,
Нам Україна вище понад усе!
Веде нас в бій борців упавших слава.
Для нас закон найвищий – то приказ:
«Соборна Українська держава –
Вільна й міцна, від Сяну по Кавказ».

Олесь Бабій

Звучить пісня «Гей ви, стрільці січовії...» (музика Михайла Гайворонського, слова Кліма Гутковського).

**Сторінка 5. «О, поведи ж нас, лицарський духу,
по вільній стежці життя і руху»**

Учитель.

Ми не зложимо зброї своєї!
Дужі в нас і бажання, і гнів...

Олесь Олесь

Оповідач 1. Багато стрільців носило у своїх наплічниках, крім усього іншого, й улюблені книжки. У польових умовах створювалися мистецькі гуртки, які називали себе «Пресовою Кватирою». У такій творчій атмосфері, попри постійне дихання війни, влаштувалися вистави, видавалися газети, журнали. Ця загартована в боях нова українська генерація дала українській культурі відомих художників, поетів, композиторів. Так творився світ української культури.

Оповідач 2. Вродливі й талановиті січові стрільці прекрасно співали й грали на музичних інструментах. Командирами були випускники гімназій та духовних семінарій з поетичною вдачею. Радість і сльози викликали стрілецькі пісні, які виконував хор та оркестр. Українське рідне слово, почуте від січовиків, будило в народі дух волі і братерства, запалювало вогонь національної свідомості.

Звучить пісня «Гей видно село» (музика і слова Левка Лепкого).

Оповідач 1. Так, не тільки зі зброєю в руках йшли стрільці на Наддніпрянщину. Вони організовували аматорські гуртки, читальні, курси української мови, розповсюджували художні твори, українську пресу, проводили Шевченківські концерти. Безперечно, все це прислужилося справі національно-духовного пробудження поневоленого українства. Вони вивели націю з тривалої зневіри й апатії, стали джерелом творчої сили.

Оповідач 2. Вдова Карпенка-Карого Софія Тобілевич про перебування УСС на Херсонщині зазначала: «Незабаром серед селянства розійшлися чутки одні від других чудніші: вони вчать... вони лікують хворих... вони посилають своїх людей на роботу в поміч удовам і недужим... За все платять... Поводяться по-людськи з народом... Позаводили свої крамниці, дають селянам світло, роздають книжки». Усе це справді входило до діяльності стрілецтва і сприяло прихильному ставленню населення. Відомо, що Василь Вишиваний відправляв деяких стрільців із завданням організувати школи. На Поділля і на Херсонщину з таким завданням вирушили чотар Микола Саєвич і сотник Дмитро Вітовський.

Оповідач 1. Стрілецька опіка над українським громадянством особливо проявилася влітку 1918 р., коли по всій Наддніпрянщині шаліли каральні експедиції, масові езекуції та реквізиції: там, де перебували частини УСС, це не набирало таких зловісних форм, як в інших місцях. Стрільці за будь-яких обставин старалися взяти під оборону місцеве населення, попереджали про небезпеку, а то й пере-

ховували в себе українських громадських діячів, представників селянства та інтелігенції, яких переслідувало окупаційне військо.

Оповідач 2. І якщо зразу стрільців зустрічали з певною насторогою, то зрештою – проводжали аж за село, а мешканці сусідніх сіл, знаючи вже, хто такі «усуси», зустрічали їх хлібом-сіллю. Мали місце одруження стрільців з місцевими дівчатами, що підкреслювало єднання двох частин України.

Звучить пісня «Накрила нічка» (музика та слова Романа Купчинського, обробка мелодії Михайла Гайворонського).

Оповідач 1. За весь час існування стрілецтво не відчувало такого душевного піднесення й радості, як у момент вступу на землі, де здійснювалися ідеали, за які воно боролось вже четвертий рік, – де будувалася Українська держава, хоча й необхідна була тривала праця, аби піднести національно-політичну свідомість громадян та організувати їх навколо ідей самостійності й соборності.

Оповідач 2. Один із сотників згодом писав про перебування на Великому Лузі: «Ніяке слово не може виказати радості, що молотом билася в серці кожного галицького українця в той день серед українського війська на Запорозькім Великім Лузі... Там ми відчули найглибше і нашими очима побачили все минуле, вічну єдність України, її вчорашній і завтрашній день!» Незаперечною заслугою легіону залишається те, що за необхідності підкорюватись австрійському командуванню січовикам вдавалося паралельно провадити роботу зі зміцнення української ідеї на Великій Україні та захисту українського населення від австрійського переслідування.

Читець.

Ми «Січ»! Сини по тих дідах,
Що клали голови в степах,
Що з ляхом, турком воювали,
Грудьми Вкраїну заступали,
Що за святий визволу клич
Ішли на смерть, в тюрму, на січ.
Ми «Січ»! Одна рідня братів
Без верховодів, без рабів.
Не кров мем лити, воювати –
А світло нести, гуртувати
Під Січовий один прапор –
Наш клич – братерство! Не роздор!
Ми «Січ»! Стаємо до борби
За тих, що гнуть їх вороги,
За тих, що визиск їх зжирає,
До рук мозолі прибиває,
За тих, що гинуть в путах тьми,
Боротися стаємо ми!

Костянтина Малицька

Читець.

Ми «Січ»! До праці всіх зовем,
Щоб не давив одних ярем,
Щоб ледарі не панували,
А в праці інші не конали,
Щоби й робітник пай свій мав
У тім, що труд його придбав.
Ми «Січ»! Від Кубані по Сян
Ті скиби – наш прадідний лан,
Робучі руки їх справляли,
Робучим ниви ці припали,
Бо хто вливав в них кров і піт,
Хай той збирає з них і плід!

Костянтина Малицька

Оповідач 3. Але явні симпатії стрілецтва до інтересів Української держави, його енергійна та широка культурно-просвітня й агітаційна діяльність не могли залишитися поза увагою австрійського командування. Стрілецька праця не завжди подобалася і деяким місцевим гетьманським урядовцям та, за висловом Івана Франка, «патентованим патріотам».

Оповідач 4. Нарешті австрійська влада вирішила перевести УСС в інше місце. Тож легіон у першій половині жовтня 1918 року перебрався на Буковину, де розпочав безпосередню підготовку до вирішальних змагань на західноукраїнських землях.

Оповідач 3. І саме збройний виступ у листопаді 1918 р., очолений Дмитром Вітовським, забезпечив проголошення ЗУНР. Мети УСС, за яку боролися в Першій світовій війні, досягнуто.

Оповідач 4. 22 січня 1919 року УНР та ЗУНР об'єдналися. Землі Тараса Шевченка й Івана Франка злилися в єдину державу.

На Україні мов Великдень ясний.
Там сонце вже ніколи не загасне.
Летять пісні з дніпрянських берегів
В Херсон, Одесу, Львів.
Свята Софія землі вже збирає
І України дві в одну єднає.

Юрій Клен

Оповідач 3. Усього 257 днів проіснувала ЗУНР і впала під переважними силами ворогів, у першу чергу поляків. Проте у зверненні до народу стрільці заявляли: «Ми пішли в цю світову завірюху лише тому, щоби наша Україна в час цього всесвітнього спору могла проголосити, що є і хоче бути, хоче мати своє місце під сонцем».

Оповідач 4. У липні 1919 р. польська армія витіснила галицьке військо за ріку Збруч.

Оповідач 3. А далі були важкі бої з більшовиками...

Оповідач 4. Місто Базар на Житомирщині... Ще одна кривава рана нашого народу в боротьбі за визволення... З 21 листопада

1921 року – це могила 359 старшин і вояків Українських січових стрільців – Української Галицької армії, убитих «червоними»...

Оповідач 3. Дворічна боротьба українського народу за незалежність закінчилася трагічною поразкою. Відступивши в Наддінпрянщину, Українська Галицька армія опинилася в так званому «чотирикутнику смерті» і змушена скласти зброю. Лише невеликій частині вдалося повернутися в Галичину, більшість з яких інтерновано в польські концентраційні табори.

Оповідач 4. Понад 40 тисяч юних синів нашої знедаланої Галичини віддали своє життя за волю, за кращу долю народу, за Україну.

Звучить пісня «Засумуй, трембіто...» (музика і слова Романа Купчинського).

Читець.

Бій програний!.. В нас жертв багато,
та в світі не загине й атом,
і вічно житиме наш труд,
так, як живе в народних жилах
труд Осьмомисла і Данила,
князів, що боронили люд.
Так споконвіку в Божім плані
було повстання партизанів,
і хоч схилився їхній стяг,
то Україна в силах дужча,
бо вже міцніла в наших душах,
в ділах повстанців і серцях.

Олесь Бабій

Оповідач 3. Попри незагойні рани від незвершених мрій, в історію українського народу Українські січові стрільці вписали нев'янучої слави сторінки.

Читець.

Пожовкле листя, сіре небо,
Осінній вітер, листопад.
Ох, скільки споминів далеких
До нас вертається назад!..
Був час і вітряний, і зимний,
І листя падало на шлях,
Та в душах нам світило сонце,
І квітки нам цвіли в серцях.
О незабутній листопаде!
Пройдуть літа, пройдуть віки,
А ти стоятимеш над нами,
Як тінь Господньої руки.

Роман Купчинський

Читець.

Не проклинаймо ворогів,
Не називаймо їх катами:

Найбільший ворог наш – між нами,
По цей бік наших берегів.
З нас кожний стежку стелить сам
Собі квітками чи сміттям:
Нас не Москва б'є, не ляхи,
А наші чорнії гріхи.
Не смій на других гріх складати
За те, що промінь волі згас.
Удармось в груди: винуватий
І ти, і я, і кожний з нас!

Олесь Бабій

Оповідач 4. «Ви наш державний прапор, столочений копитами наїзника і оплюгавлений перевертнями, підняли з велелюбного шляху, випрали у власній крові, освятили жертвою і заткнули на шпильях ідеалу, щоб бачили його свої і чужі, далеко й далеко! Ви цілому світові дали доказ, що там, де рішається доля культури, Україна не стоїть з заложеними руками, що в боротьбі за визвіл народів є вона не видавцем постороннім, а союзником вірним», – так характеризував Українських січових стрільців Богдан Лепкий.

Оповідач 3. Слава січового війська – се не криклива слава одчайдухів, се тиха заслужена слава, здобута молодечою кров'ю. Юнаки і дівчата, майже наші ровесники, йшли дорогою слави, щоб нищити дух рабства, що його виплекали польські та австрійські окупанти. Та не тільки славою ознаменувався їхній шлях, їм судилося забуття і... десятки тисяч могил. Із сатанинською запопадливістю їх руйнували ті, хто хотів перетворити наш народ на німих безсловесних рабів.

Оповідач 4. Принесімо їм духовну китицю квітів, бо всі ті, які стали жертвами завойовників, впали тому, що були українцями.

Звучить пісня «Стрілецькі могили» (музика Віктора Морозова, слова Богдана Стельмаха).

Сторінка 6. «Рабство у генах лікують повстаннями вільних майданів вітри...»

Учитель.

Держава не твориться в будучині,
Держава будується нині.
Це люди, на сталь перекуті в огні,
Це люди, як брили камінні.

Олег Ольжич

Усе дійство цієї сторінки супроводжується відеозйомками з Майдану (матеріал поширений в Інтернет-ресурсах).

Голос із мікрофона.

Вони ідуть в безсмертя молодими,
Жадана воля вища, ніж життя.
За ними слава невмируща України
І сум березовий хреста.

Вони ідуть вродливими у вічність.
Стрілецька пісня цвітом на вустах.
Запам'ятай їх, юних і невінчаних,
Назавше, Україно молода.

Богдан Дичук

Звучить пісня «Стрілецький романс» (музика Остапа Гавриша, слова Степана Галябарди).

Оповідач 1. Той гурт юних людей з вибитими намистинами то-пирцями, що поки що були лише символом, під проводом молодого Кирила Трильовського прагнув відтворити запорізьку звитягу. І став він зав'язком Українського січового стрілецтва. Це поновлене козацьке діло згодом ожило Карпатською Січчю в малій, забутій за-карпатській землі під проводом Августина Волошина. Три сторіччя міцно злучені трьома Січами в одне коло: булава Петра Конашевича по лівиці, кріс Карпатського січовика по правиці, Батько Кирило Трильовський – посередині... Чи буде четверта Січ?

Оповідач 2. А вона уже є! Не забулись уроки визвольних змагань українського народу початку ХХ століття. З тих паростків зросли нові патріоти. Історія знову робить крок у прийдешнє... Із того зерна, що його посіяли січові стрільці, зродилось нове лицарство.

Оповідач 1. На 23 році української незалежності наші очільники знехтували волю народу. Помаранчевий здвиг, що лише засвітився гарячою свічкою і не зміг розгорітися, запалав праведною іскрою в столітнім згарищі, полум'яною ватрою революції Гідності.

Оповідач 2. І вмер покірний раб у душах українців. Услід за студентством усі гречкосії покинули плуги до днів квітневих і надягли козацькі шати. Знову «Листопадовий зрив». Засяяла в очах надія! Віра у правду нашу! Об'єднані поривом духа, люди встали за волю. Як за порогами в добу козацьку, визрівав протест народу. Лиш помах булави – усі стали у лаву бойову.

Майданівець 1.

Рабство у генах лікують повстаннями
Вільних майданів вітри.
Вийди, народе мій, може, востаннє вже,
Дух свій у жменю збери.
Бо як не вийдеш – сніги Магадану
Радо осяють твій шлях,
Долю готують нам, схожу з гетьманами,
Кров ще не змито з їх плах...
Встань, кому вітром не видуло пам'ять,
З братом плече до плеча,
Ні – то на ранок нас «Беркут» розчавить
Чоботом, гірше меча!
Ніч перемінимо в день перероджений –
День переможних долань,

Пишемо долю краплиною кожною
Крові своєї... Повстань!

Наталія Крісман

Майданівець 2. Гуде Майдан, шумлять знамена, а буря дихає.
Злилися ріки люду українського від берега Дунаю до Десни, від Тиси
до Дінця. Полісся простягає руку Криму.

...Ми просто стояли під прапором миру –
За краще життя, за майбутнє дітей –
Всі ті, хто в цім світі не казяться «з жиру»,
По-людськи просили життя для людей.
Стояли в надії під стягом Європи,
І гріла нас пісня, і слово вело –
Аж поки з'явилися новітні «циклопи»
Й зі скриньки Пандори не вилізло зло.

Олекса Бригас

Майданівець 3. Прокинулося сонце – втікають нечестивці, бо на-
ше світло волі – для них чума. Хрещатик у морозі, а в серці – ватра
волі, привезена з Карпат нескорених. Сини повстанців на полонині
запалили живий вогонь і привезли в столицю святого Володимира!
Так гартували волю відчайдухи, долали смерть майбутніх поколінь.

«Майдан!» – повторюють народи світу.

Майданівець 4.

Повстали у серці Столиці
Одеса, Донецьк і Львів –
Студенти міцні, мов криця –
Майдан прапорами зацвів.
Бідкалась ніч на чатах,
Тишу зірвало: «Фас!»
«Беркут» у шкірі ката
Тупо здійснив наказ...
Шкірилась хижо потвора,
Чорно кипіла лють,
Тішився монстр: «Скоро
Євромайдан знесуть...»
Люто шакали жерли
Кров безборонних дітей
«...Не вмерла, іще не вмерла...» –
Рвалось із юних грудей!
Не вмерла... За брата, за сина
Михайлівський вдарив дзвін.
Геть банду! Вставай, Україно!
Революція. Прагнемо змін.

Тетяна Лемешко

Майданівець 5. Забули завойовники історію, не пам'ятають, як
предки цих шляхетних відчайдухів Європу рятували від османів
грудьми козацькими. Поклали голови, а не здавалися, казали:
«Смертей двох не буває, а одна нікого не минає!»

Ця історія пишеться кров'ю,
Ця війна за життя, за святе,
Щоб ніколи під ночі покровом
Хижий беркут не кривдив дітей.

Цей народ не відступить нізащо,
Ні дещиці землі не віддасть,
Не дозволить скривавленій пащі
Влади-монстра знущатися з нас.

Доросли до Майдану у душах,
Він у лоні зростив нашу міць,
Ми щомиті стаємо все дужчі,
Не впадемо ніколи вже ниць.

Всі Майдани в єдине зіллються –
За Україну, за рідне, своє...
Ми виходимо з лон революцій,
Ми віднині вже нація е!!!

Наталія Крісман

Майданівець 6. З нас кожен – данський принц від дня народження. Питання осоружне висить над нами, як дамоклів меч. Лиш сонце зійде – нас ведуть на страту під мур твердині і чинять розстріл, у подобу Божу ціляться, крізь мушку карабіна вимірюють заряд останній гідності людської. Що вибрати між існуванням нічим і життям героя? Які ще сумніви? Державі нашій бути!

Ми п'ємо тільки чай
На хребтах барикад...
Синку-крихітко, знай:
Вже не звернем назад!
Хоч ні кроку вперед
Не здолали ми ще –
В цій борні краще смерть
Під ворожим мечем,
Ніж коритись щомить
Знавіснілим катам,
Які звикли, що ми
Боїмося кийка...

Роман Лесюк

Майданівець 7. Герой загине, а не втратить гідності, онукам передасть жагу свободи. Жебрацтво і скигління – не для нього! Не буде простягати руки тремтячої перед собором: загине на полі бранному!

Загинути із честю і без сорому, не посипати попелом чуприну за необачний крок – наказ дружині князя Святослава перед боєм. «Бути! Героями покинути цей світ!» – відповідь на заклик князя.

Тут – немов на війні,
Не минає без жертв...
Вибач, синку, мені
В Миколайків четвер,

Що тобі не несучу
Миколайчиків міх,
Якщо б міг – то й весну
Тобі вклав би до ніг!
Нині ж татко димком
Весь пропах до душі,
Звільню Неньку з оков –
Повернуся мерщій!

Роман Лесюк

Майданівець 8. «Не піде Україна в ясир! Не бути цьому! Чуєш, бусурмане? Ми народилися орлами вільними і вільними загинемо!» – попереджає зарозумілу Порту гетьман Байда.

«Не бути тобі, ляше, в Україні паном!» – на поклик гетьмана збираються полки.

Матусю, я в Київ вже їду,
Ти вибач, тобі не сказав.
Ти вибач мені, моя ненько,
Я за Україну повстав.
Синочку, ти зовсім малий ще,
Куди ж ти, дитино, верни!
Матусю, якщо я загину,
Ти тихо мене пом'яни...
Синочку, а як же кохання,
А як же невістка, онуки?
Нікого, матусю, не буде,
Лиш жовті троянди розлуки.
Не плач, моя мамо рідненька,
Калину мені посади.
Я ангелом з неба прилину
І прийду до тебе у сні.

Ніна Макогон

Майданівець 9. «Бути!» – Іван Виговський карає, громить під Котопом розгнуждану Москву. Цар переляканий, як данський принц, питає: «Бути чи не бути?» На місяць дивиться – ввижається козацька шабля. Хто не прорікував, що нам не бути? Осатанілий імператор, німецька блудниця на троні строкатої держави, вусатий горіць у чоботах з кривавим дьогтем, а нині приндиться надутий дзюдоїст у кімоно японському.

Плине
Рікою вже
Кров Україною,
Сипле
Арештами
«Суд інквізиторів»,
Брат
На Грушевського

З кулею стрінувся –
Гідності
Лицарем
Став для історії.

Наталія Крісман

Майданівець 10. Вітри віків не залишають сумнівів. «Бути!» – підніс над головою булаву старий Іван Мазепа.

«Бути!» – сталевий голос Тараса неподалік від царської барлоги.

«Бути!» – Дмитро Вітовський повів когорту січових стрільців назустріч волі в місті короля Данила.

«Бути!» – як постріл серед грози воєнної наказ Тараса Чупринки, провідника повстанського.

Хитання геть! Геть сумніви! На осоружне запитання принца данського ми завше відповідали: «Бути!»

Небо
Журилося
Злетом обірваним
Крил,
Що свободою
Прагли святитися,
Сина,
Що страх свій
Поборював вірою
В те,
Що народиться
Нація Гідності...

Наталія Крісман

Майданівець 1. Стоїш в осерді континенту, а зиркаєш на закуті, шукаєш, де присісти, ну, звісно, з дозволу. Тебе навчали упродовж віків: «Не висувайся!» Такі учителі: залізли без дозволу до хати нашої, розсілись на покуті, погрозово гостини вимагали. Ти не перечив. Як віл покірний орав дідівській лан, вирощував пшеницю і випікав чужинцям коровай. Вони, із вдячності, тебе морили голодом. Хіба вже турбуватися про гідність, коли перед очима костюмаха розмахує косою? Як вижив українець недобитий? Ніхто не знає...

Рани
Зализують
Димом Майдановим
Ті,
Хто лишилися
На відстані пострілу.
«Господи,
Змилуйся!» –
В небо доноситься,
Слізеньки

Мамині
В земляньку бризнули...

Наталія Крісман

Майданівець 2. Сидиш на роздоріжжі з торбою жебрацькою, благально простягаєш руку до сусідів. На тебе позирають, як на лінивого без честі прохача із роду вічних попихачів?

Устань, країніне, услухайся в рахманні дзвони в глибинах серця! Устань із колін, мій українцю! Геть меншовартість і вторинність! Ти – спадкоємець слави й подвигів великого народу!

Понад
Могилами
Серце – мов горлиця,
Небо
Зсудомлене
Скоро розвидниться...
Знаєм вже,
Хто ми є –
Нація Гідності,
Більше
Не скоримось,
Стали ми вільними!!!

Наталія Крісман

Майданівець 3. Батурин кличе. Вирують гнівом Маківка і Крути, і Базар. Майдан революційний простягає руки. Чи будемо чекати, як сонце спалить з росами одвічних ворогів?

Стоїть Майдан братів – плече в плече,
і разом з ним ридає Україна.
Нехай же вам, герої, віддає
Святий Петро ключі від того раю,
де убієнний ангелом стає,
бо він герой. Герої не вмирають.
Герої не вмирають. Просто йдуть
з Майдану – в небо. В лицарі – зі смерті.
Пливуть човни. Пливуть човни. Пливуть...
Героям слава – вписано у серці.

Мар'яна Савка

Майданівець 4. Геть, триколоре царів захланних! Велично має над козацьким військом стяг предків із барвами небес гарячих у спекотне літо і степів пшеничних в очікуванні серпа жнивварського.

«Слава Україні!» – «Героям слава!» – пробігло, промайнуло над морем шликів синьо-жовтих.

Кохана, не плач, не журись, не сумуй, не печалься...
Я вернусь в твої сни й білим янголом з'явлюсь вночі,
Заколишу журбу, заберу я твій біль і неспокій
Й росянистим світанком проснусь на твоєму плечі...

Кохана, зажди, ще не час нам з тобою прощатись,
У весільному танці тебе я іще не кружляв,
Я лише захмелів від солодко-п'яного цілунку,
Пелюстками троянд я твої ще стежки не встеляв...
Кохана не плач, посміхнися мені променисто,
Я ж вернусь в твої сни й поведу тебе в буйні сади,
Я складу тобі з квітів, із трав, наречена, намисто
І з очей твоїх, люба, нап'юся терпкої води.

Богдана Стефура

Звучить пісня «Ой там при долині...» (музика і слова Романа Купчинського).

Майданівець 5. Хрещатик стрепенувся. Загомоніли дзвони...

Великий князь із п'єдесталу сходить, хрестом благословляє відважних праправнуків. Великий гетьман приструнює коня, стає перед військами з булавою. Великий поет виходить на Майдан, на кобзі грає марш козацький.

Схаменіться! Будьте люди,
Бо лихо вам буде.
Розкуються незабаром
Заковані люде,
Настане суд, заговорять
І Дніпро, і гори!

Тарас Шевченко

Майданівець 6. Нащадки козаків вклякають навколо попелища, хрестяться і знову підіймаються, готові до бою. Їх троє – стрілець із Галичини, козак з Чигирини і навіть один козак із Кубані. А ось вірменин, білорус, поляк... У лави стали витязі народні, славетних лицарів новітні спадкоємці: митець, співак, студент, журналіст, поет, бізнесмен, безробітний, таксист... За гідність людини, за вільну державу, з вірою в серці за праведну справу.

Козак.

По долу тополі
По горі смереки,
А доріженьки не видати.
А іти нам, трьом братам, довго,
А іти далеко, –
Благослови, мати,
За край свій стояти,
Від кулі не впасти
До білого рясту,
Не схилитись від недуги і посади
На траву русяву.

Тарас Мельничук

Січковий стрілець.

Благослови, мати,
Сто підків скресати,

Тебе визволяти –
І назад вертати.
Благослови, ненько,
Підняти калину
І не дати затоптати
Нашу руту, нашу м'яту
І пісню України.
Благослови, мати!..

Тарас Мельничук

Звучить пісня «Кленова балада» (музика і слова Анатолія Матвійчука).

Майданівець 7. Навколо вороги червоні, білі, а ще свій доморощений очільник – «чотирикутник смерті» для воскреслої держави. У ньому праправнуки козацькі й стрілецькі стають під стяги розбудженої нації. Нескорені, роздмухують вогонь погаслий, шукають іскри живильної.

Мати.

Ти, синку, питаєш: «Де неньо?»
І слізки на віях тремтять –
Твій неньо є кров'ю у венах
Землі, що по праву твоя.
Він там, де гартується воля
В горнилі, що зветься Майдан,
Де досі відлунює болем
Одвічна України журба.
Він там, де історію пише
Народ, що здійнявся з колін,
Аби його ворог не нищив
І в рабство не йшов його син.
Він там, де звучить: «Ще не вмерла!»
І лине під Божий покров,
Аби стрепенулась Говерла
І збурила приспану кров.
Він там, де пульсують мільйони
Свобідних сердець, як одне,
Він неньку Україну боронить,
Боронить тебе і мене...
Не плач, мій синочку, за неньом,
З очей своїх слізки зітри,
Поглянь, жовто-сині знамена
Розгойдують Волі вітри!!!

Наталія Крісман

Майданівець 8. Україна у вогні: кулі, «Беркут» і смерть... Не здаються герої. І раптом лунає наказ владодержця Януковича: «Задусити Майдан!» Гнівом переповнені вщерт, повстали люди.

Не скорились! Не здались!
У нерівнім бою...
І «Героям всім слава!» –
Десь несеться в строю.
Не забудем повіки
Їх святі імена,
Вічна слава героям!
Україна – жива!

Надія Музичка

Майданівець 9. Не бачать архангела на небі. Він у правиці меч-блискавку стискає. «Вставайте, – рече небесний посланець, – погляньте на синь безкрайню. Скидайте чоботи, помийте ноги, злучіться з матір'ю-землею. Не в попелі простиглому, в зударі з ворогом вогонь іскристий викрешіть. Вогонь не скарб, у золі захований. Вогонь – це дух, дарований архангельським мечем двосічним. Вогонь – як воля на вістрі козацької дамахи. У ній дух і воля Святослава із шляхетним покликом “Іду на ви!”, лицарства Петра Сагайдачного під Хотинном, стрілецтва січового на Маківці в Карпатах».

Майданівець 10.

Бог все бачив, усіх пізнав:
хто за волю, а хто за гроші
і хто кату служити хоче –
усіх бачив, усіх впізнав.
Бог дивився усі бої
і Він знає, чиї то кулі
постріляли його синів,
його кращих синів, у груди.
Хто його катував дітей,
хто живцем спалив свого брата –
то убивці, то слуги ката,
Бог від них не відвів очей.
Він чекає всіх на Суді,
Він чекає від них молитви
за усі ті звірячі битви,
за усі ті криваві дні.
Він все бачив у тій пітьмі.
Нехай падають на коліна
за кров кожного його сина,
бо пізнають і Божий гнів.
А кого згубили бої,
душі їх молоді, хоробрі
Бог зібрав у Небесній Сотні,
Він до себе забрав синів.
Як за волю спинялись серця
покоління запам'ятають.

Так... герої не вмирають,
і їх Славі не буде кінця.

Анастасія Дмитрук

Голос із мікрофона. Перші вбивства протестувальників на Майдані відбулися 22 січня 2014 року: тоді під час наступу «Беркуту» на вулиці Михайла Грушевського у Києві вбиті Сергій Нігоян та Михайло Жизневський. Того ж дня від катувань та переохолодження помер Юрій Вербицький. Після того ще кілька активістів померли в лікарнях від отриманих поранень. Пік смертей на Майдані розверзся 18–20 лютого, коли в сутичках із силовиками загинуло приблизно сто людей.

В моїй країні сьогодні траур...
Гудуть Карпати, реве Дніпро.
Над вбитим плаче безсила мати,
Чи рідний, чи чужий – вже все одно.
Їх не вернути, їх не забути.
Бо в пам'яті немає забуття.
Вони Герої, вони Безсмертні.
Вони віддали за нас Життя!
Вічна пам'ять!!!

Лірика Майдану

Звучить лемківська народна пісня «Пливе кача». На екрані демонструється відеоряд «Небесна Сотня».

Майданівець 1.

А сотню вже зустріли небеса...
Летіли легко, хоч Майдан ридав...
І з кров'ю перемішана сльоза...
А батько сина ще не відпускав.
    Й заплакав Бог, побачивши загін.
    Спереду – сотник молодий, вродливий
    І юний хлопчик в касці голубій,
    І вчитель літній, сивий-сивий...
І рани їхні вже не їм болять...
Жовто-блакитний стяг покрив їм тіло...
Як крила ангела, злітаючи назад,
Небесна Сотня в вирій полетіла...

Людмила Максимлюк

Дівчата запалюють свічки, викладені цифрою 100. Виходять юнаки з фотографіями загиблих на Майдані і від їхнього імені говорять. На екрані постаті матерів.

«Сергій Нігоян».

Мамо, я не вернусь,
Я до кінця тут буду,
В моїх роздертих грудях час зупиняє плин...
Знаєш, ця смерть комусь

Совість зі сну розбудить,
Вірю, діждеться Суду кат, що мене убив!

Наталія Крісман

«Михайло Жизневський».

Мамо, страху нема –
Страшно лише убивцям,
Зло їх спотворить лиця, наче гіркий дурман,
Довго їм ця зима
Буде, кривава, сниться
Спалахом блискавиці. Мамо, їх жде п'їтьма!

Наталія Крісман

«Назар Войтович».

Рідна моя, не плач,
Прийде катам розплата,
Нині сумне, та завтра вітер розвіє дим,
Спалимо геть до тла
На волелюбних ватрах
Наші одвічні ґрати, трішки лишень зажди!

Наталія Крісман

«Роман Гурик».

Мамо, я не вернусь,
Тут такі гарні люди,
В моїх роздертих грудях час зупиняє плин...
Знаєш, ця смерть комусь
Правди уроком буде.
Мамо, так вірив в чудо Твій непокірний син...

Наталія Крісман

«Сергій Дідич».

Рідна моя, не плач,
Сліз Твоїх я не вартий,
Нині сумне, та завтра вітер розвіє дим,
Спалимо геть до тла
На волелюбних ватрах
Наші одвічні ґрати, трішки лишень зажди!

Наталія Крісман

«Ігор Костенко».

Мамо, прости мені,
Як пробачала часто,
Знаєш, не страшно впасти, гірше – коли проспав
Мить для звитяг борні...
Мамо, мій обрій гасне,
Я відчуваю ласку світлих очей Христа...

Наталія Крісман

«Артем Мазур».

Не плачте, мамо... Я – в Небесній Сотні...
Я за Вітчизну голову поклав...

Я знаю, мамо, гірко Вам сьогодні -
Я ж бо живим вернутись обіцяв...
Не вийшло, мамо... Снайпер вцілів в серце...
Світ почорнів... І зупинився час...
Пробачте, мамо... Мусив я померти,
Бо Україна лиш одна у нас!
Прощайте, мамо... і простіть, благаю,
Що так невчасно світ цей полишив...
Я шлю Вам, мамо, вісточку із раю...
Я дуже, мамо, дуже Вас любив...

Уляна Дубініна

«Юрій Вербицький».

Не плачте ви за мною, мої рідні,
Не говоріть, коли немає слів!
Калину посадіть у підворітні
На спомин наших відданих життів.
Радітиму я щиро з небесами:
Даремно же на світі не прожив,
Бо Україну разом із братами
Я на Майдані гідно захистив!

Володимир Кубінський

Голос із мікрофона. Ми, як зірки, світитимемо з неба крянам,
тим Каменярам, які до волі дорогу торуватимуть! Наш край роз-
квітне, як райський сад земний з калинами і мальвами. Новітнє
лицарство співатиме про нас, оповідатиме легенди. Ми не вмремо,
нас не накриє замерзлою землею чорне забуття.

Українка.

Ми не були знайомі з тобою,
І не я, ти зумів стать героєм!
Хоч ходили стежками одними,
Я не знала тебе, побратиме.
Не була я тоді на Майдані,
(І для мене нема виправдання!),
Під лавинами куль нищівними
Ти за мене стояв, побратиме!
Замість мене ти спав у наметах,
Йшов під струмінь води з водомету,
Замість мене повстав проти влади,
І кричав, і складав барикади!
Зійшлись правда і зло у двобої,
І мене заступив ти собою
Від ворожої наглої кулі..
Біль і крик!.. Ніби сон... Дні минулі...
Я прийшла, побратиме, до тебе,
Коли чистим від хмар стало небо,

Коли дзвони в серцях пролунали...
По очах я тебе упізнала...
    Ти всміхався до мене із фото,
    І лампадка горіла скорботно
    Серед сотні таких же героїв,
    Що тоді не вернулися з бою,
Що полинули сотнею в небо...
І тепер я стою замість тебе!..
Проти зла і брехні, проти касти,
Проти влади, що хоче лиш красти,
    За свободу, за щастя, за рівність,
    За добро, за шляхетність, за гідність!..
Хай мій голос до тебе долине:
«Я не зраджу тебе, ПОБРАТИМЕ!»

Лариса Петрів

Звучить пісня «Мамо, я повернусь весною» (музика Михайла Олійника, слова Оксани Максимішин-Корабель). Хвилина мовчання.

Українець.

Історія... Вона прийшла у дім.
Неждано і негадано. Весною.
Не через двері – до передпокою
запхалася із мотлохом чужим.
    Їй не пручались грізні перуни.
    За нею шлейф пропущених уроків.
    Ритмічна строгість призабутих кроків
    й камінний страх берлінської стіни.
Історія... Вона прийшла у дім.
В суботній вечір. На український берег.
За перемогу недопитий келих
засвідчив, що цей світ не став своїм.
    Кому кричати? І до кого йти?
    Тут раціо безсиле й прозаїчне.
    Війна – поняття вельми не обтічне,
    У межах болю – смрад і блокпости.
Небесна Сотня біля барикад...
До сорок днів в нас є ще трохи часу.
Історія, як мунківська гримаса,
етапом йде з Московії в Белград.

Юлія Курташ-Карп

Українець. І знов двоголовий орел очі клює. Сусідня держава вже вкотре зазіхнула на наші землі! Цілиться дулом танка аж у саме серце. Сонцесяйний Крим відкусила. Замало. Не наситилась. Запустила свої пазурі в край шахтарський, хліборобський: облудою зір заливає. Нащо їй сіяти та жати пшеницю-жито? Хіба не може забирати хліб спечений від неозброєних українців? Хіба не може відібрати чужу працю? «Грабуй!» – таке життєве гасло всіх лиходіїв.

Гвардієць.

Зарясніли могили праотчих вкраїнських степів,
І заплакала вічність, як болем засріблена мати...
Криму сонця, Десни і Карпатських могутніх лісів
Заблагає душа, коли серце почне помирати.
Зарясніли могили, і маки ростуть, як сини,
У краплинах роси, наче море багряної крові,
А над ними в зажурі заплакані очі весни
Загубились, як лист у пожовклій багряній діброві...
Зарясніли могили вкраїнських незораних піль...
І далекі вогні, як червоні калинові грона.
Вишиванку із зір вишиває мережаний біль,
І голосить в хустині дубова розхристана крона...
Зарясніли могилами щедрі холодні віки,
І криниця без сліз. Тільки море багряної крові.
Зарясніли могили – над ними голосять батьки.
А над ними – зірки. У молитві, правірі, любові.

Ігор Калиниченко

Українець. Складна й бурхлива твоя доля, рідна земле! Топчуться по тобі орди чужинців, ворожі пазурі роздирають твоє тіло. Дітей твоїх ведуть загарбники у неволю. Над тобою і досі свистять гостродзьобі стріли, чорною смертю дихають жерла гармат, шугають ненависні залізні круки, вирують нескінченні битви за твою честь і свободу. Ворог імені твого справжнього не визнає.

Гвардієць.

Гадаєш ти мене образив,
Коли бандерівцем назвав?
Скажу тобі на це одразу –
Я ним не був! Тепер вже став!
Сприймаю це, як нагороду!
Звання, присвоєне за те,
Що сином став свого народу,
Любові почуття святе!
Люблю безмежно рідний край,
Цю чарівну, магічну мову,
Дарований Всевишнім рай,
Красу дівочу чорноброву.
Люблю за щедрість і за спів,
Шалені ночі солов'їні,
Коли бракує навіть слів,
Освідчитися Україні!
А ти мене за цю любов
Оскаженіло ненавидиш.
Не я до тебе! Ти прийшов,
На мою землю і тут гадиш!

Іди подальше від гріха,
Моє терпіння не безмежне.
Нехай святиться у віках
В борні здобута НЕЗАЛЕЖНІСТЬ!

Мирослав Вересюк

Українець. На майський квіт падуть морози... Зорі слізьми вми-
ваються... Верніть нам наше небо, верніть нам спокій. Навіщо ви
прийшли з війною? Навіщо ви нас окільцювали колонами своїх баг-
нетів? За що прийшли воювати? Ми вистоїмо брат за брата. У нас
воля – її не візьме автомат. І ми не здамося без бою. Усі собори хай
б'ють набат!

Полум'яніти – і не згоріти.
Стократ зродити – і розцвісти.
Зрубають –
Пустити нове коріння,
Щоб і не знали, коли ти встиг.
Це право народу, право ясеня,
Це право криниці, слова й зорі.
Це право кожного –
не згаснути
На землі.

Тарас Мельничук

Українець. Як міг радіти державний зверхник, що рідний пра-
пор, прапор держави незалежної, згорнули і кинули в куток без
жодної поваги? Хіба не злочин розпускати військо, коли навала
перед воротами? Так чинив колись полковник Ніс під час масакри у
Батурині, столиці гетьмана. Ви, мудрагелі, зневажили поради муд-
рого мандрівника про те, що Бог таланти різні дарував. Судити вас
не буду – хай судить Творець Небесний усіх: «професора» у кріслі
президента, мовного невігласа як уряду очільника, командувача з
когорти бізнесменів, про конокрада – не варт і згадувати. Який вам
вирок?

Гвардієць.

Іде війна. І це мені не сниться.
Іде ... чи в брід, чи навмання.
В ній переходять всі границі
І вороги, і їх брехня.
Іде війна, як темний морок ночі.
Нема їй ані стриму, ані спину.
І бреше підлий ворог в очі,
І «по-братерськи» цілить в спину.
Іде війна, не нами розпочата.
Запущена із ззовні, наче вірус.
І крутяться машинні коліщата:
Смерть – в плюс. Життя – у мінус.

Іде війна. Немов вогню лавина.
Не видно ні кінця в ній, ані дна.
Синів своїх хоронить Україна,
І в цифри перейшли вже імена!

Мирослава Сидор

Звучить пісня «Балада про мальви» (музика Володимира Івасюка, слова Богдана Гури).

Українець. Не покидайте батьківських осель, сини і доньки України! У ваші гнізда позалазять зайди, вони не розуміють солов'їного співу, для них миліший крякіт крука-ворона над трупом нашим!

Алея Слави! Хрести стрілецькі на могилах! Герої дивляться очима непослуими в темінь, ведуть розмову із зорями.

Луганчанин.

Це моя і твоя війна
за мою і твою свободу.
Ти із заходу, я зі сходу –
ми щаслива одна сім'я.
І ніхто нас не роз'єднає,
нас ніколи ніхто не здолає,
бо ми разом – могутня сила.
Це моя і твоя Україна.

Анастасія Дмитрук

Львів'янин.

І весь світ нас з тобою знає.
Нас з тобою весь світ поважає,
бо ми биті, та не подолані,
ми з тобою ніким не підкорені!
А нам брешуть, а нас обманюють.
Нас, мов звірів, з тобою стравляють,
але марно – дешева акція.
Я і ти – то Велика нація!

Анастасія Дмитрук

Одесит.

І ніхто нас не роз'єднає,
нас ніколи ніхто не здолає.
Ми тут вільні, царям не вклонимось,
ми ніколи їм не підкоримось!
Бо нам воля дорожче золота.
Наше слово б'є краще молота.
Я і ти – це велика сила.
Я і ти – це і є Україна.

Анастасія Дмитрук

Мати Україна.

Я – УКРАЇНКА!!!
Ну, стріляй,
Що гірше вже, як дух розп'ято,

Коли рука кривава ката,
Яку народ давно прокляв,
Вбиває брата?
Я – УКРАЇНКА!
Не боюсь
Ні смерті вже, ні ран болючих,
Сьогодні всі кайдани рвуться,
Я з лона світлих революцій
До Волі рвусь.
Я – УКРАЇНКА!
Краще смерть,
Бо після неї воскресіння...
Я вже не стану на коліна,
В моїй душі тризубий герб,
Я – УКРАЇНА!!!

Наталія Крісман

Звучить пісня «Слава Україні» (музика Олександра Єгорова, слова Оксани Білозір).

ІІІ. Післяслів'я. Єднаймо націю у всі віки!

Учитель.

Єднаймося, браття! Хай чиста іскрина
Запалить любов'ю гарячі серця,
Й піснями наповниться вся Україна
Від щастя, якому не буде кінця!

Ігор Калиниченко

Голос із мікрофона.

І піду я в життя по жалу бритви,
Вкарбую часу віковичний плин.
Моя душа – мільйонне поле битви,
Я – нації нескореної син.
Та знайте, вороги, давно пора вам знати:
Є небо голубе, є сонце золоте.
Є Україна – Батьківщина-Мати:
Вона вогнем в душі моїй цвіте.

Віталій Якубівський

Звучить пісня «Задивилась моя Україна» (музика Юрія Ількова, слова Богдана Стельмаха).

Оповідач 1. Є на світі одна Україна, як тільки одна є в нас мати, і їй наша найсвятіша, дитинна любов! Є одна Україна, як одна Мати Божа, і перед образом святої Матері, що у світ наш Бога принесла, повторимо заповітне Тарасове слово:

«Свою Україну любіть,
Любіть її. Во врем'я люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть».

Оповідач 2. «Прийми, Боже, молитву своїх дітей, бо ми просимо за Україну, за рідну Матір і молитва наша праведна, як і любов», – говорив Ярема Гоян.

Хлопець.

Україно, молюся за тебе,
Як за матір гріховно-святу,
За блакить твого вічного неба
І за ниву твою золоту.

Володимир Забаштанський

Дівчина.

Україно, молюся за славу,
За твою непокору століть,
За столицю твою златоглаву,
Що по груди в тополях стоїть.

Володимир Забаштанський

Хлопець.

Україно, молюся за мову,
За божественну мову твою
І за вроду твою калинову,
Від якої добрішим стаю.

Володимир Забаштанський

Дівчина.

Україно, молюся за пам'ять
Убієнних за волю синів
І за тих, що у душах запалють
Промінь правди, щоб край заяснів.

Володимир Забаштанський

Хлопець.

Україно, лише в милосерді
Час єднання синів настає.
То нічого, що ми не безсмертні,
За безсмертя молюся твоє.

Володимир Забаштанський

Дівчина.

Отче наш, у Твоїм часоплині
Все минає – ридай не ридай.
Боже, вибач гріхи Україні
І надалі грішити не дай.

Володимир Забаштанський

Усі учасники виконують пісню «Боже Великий, Єдиний...» (музика Миколи Лисенка, слова Олександра Кониського).

Оповідач 1. В усі часи наша земля народжувала синів і дочок, які палко любили свій народ і закликали люд не коритися зайдам. Були в нас і Богдан Хмельницький, і Петро Дорошенко, і Павло Полуботок, і Іван Мазепа. Були Тарас Шевченко, Іван Франко і Леся Українка, Микола Міхновський, Августин Волошин і Євген Конова-

лець, Юрій Шкрумеляк і Василь Симоненко, Василь Стус, Олекса Гірник, В'ячеслав Чорновіл...

Оповідач 2. Були козаки і січові стрільці, гімназисти, що полягли під Крутами, шістдесятники, дисиденти, студенти і Небесна Сотня новітнього часу...

Вже були розп'яття і Голгофи,
Хтось за нас колись вже воскресав.
Світ за мить, за крок до катастрофи,
«Господи, помилуй!» – на вустах.
Розпинають душу України
На хрестах лукавства та незгод...
Дай прозрінь, воскреслий Божий Сину,
Зберегти нам в єдності НАРОД!

Наталія Крісман

Оповідач 1.

Не розчаровуйся в Україні.
Немає єдності у нас –
То наша головна провина
За весь неволі довгий час.

Олесь Лупій

Оповідач 2.

Не розчаровуйся в Україні,
А розумій її печаль.
Що робиш ти для неї нині –
У себе спершу запитай.
Не розчаровуйся в Україні,
Вона свята, а грішні – ми.
В її недолі часто винні
Її ж бо доньки і сини.

Олесь Лупій

Оповідач 1.

Не розчаровуйся в Україні,
Ідеї волі певним будь,
Бо тільки той є справжнім сином,
Хто вміє неньки біль збагнуть.

Олесь Лупій

Оповідач 2.

Не розчаровуйся в Україні,
Вір, що мине важка пора,
Розквітне пишний цвіт калини
В садах достатку і добра.

Олесь Лупій

Звучить пісня «Лише у нас на Україні» (музика і слова Миколи Янченка). На сцену виходять учасники дійства з квітами синіх і жовтих кольорів, після декламації викладають ними Державний Герб.

Хлопець.

Українці, українці, земляки!
Мої сучасники й мої нащадки!
Єднайте націю у всі віки.
Поділена не встоїть – може впасти!

Петро Засенко

Дівчина.

Ми всі – і Донбас, і Волинь – українці,
Усі – кримчаки й галичани – вкраїнці,
І гори, й степи – ми усі українці.
Живім для добра на вселюдському святі,
Не зраді, а правді і злагоді раді.

Петро Засенко

Хлопець.

Ми всі на землі своїй різні і рідні,
Будьмо ж премудрої Матері гідні.
Кров наша спіла, родити не пізно,
І не вмирає душа наша й пісня.

Петро Засенко

Дівчина.

Хай майорить вкраїнська корогва,
Хай корінь роду українців ожива,
Хай рознесе повсюдно у світах
Пісні єднання український птах.

Іван Немченко

Хлопець.

Хай русинові із прастарих Карпат
Потисне руку слобожанський брат.
Хай лемківчанка задуми свої
Довірить посестрі із степових країв.

Іван Немченко

Дівчина.

Хай пісню вони разом заведуть,
Де б чути було силу молоду.
Її доповнить голосний пеан
Кубанців, вінніпезців, пряшівчан...

Іван Немченко

Хлопець.

Ми всі, України доньки і сини,
Подбаймо про добробут сторони,
Щоб українськості цілюще джерело
По всіх материках щедріше потекло.

Іван Немченко

Усі учасники беруться за руки й виконують пісню «Хай живе надія» (музика Ірини Білик, слова Ірини Білик та Костянтина Гнатенка).

